

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1641. Soc. 102.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

Cœptæ, & dies octo continuatæ de pulpito cum prandii, tum coenæ tempore conciones Lusitanæ, & orationes Latinæ. Templi lapis primus ab Alphonso Castelbranco die 7. Augusti positus fuerat anno 1598. Solum templi corpus usui esse cœpit; crux enim, & sacellum princeps, quæ alterius templi continent amplitudinem, paulatim constructa, ut suo loco referetur. Totum templum est ex candido lapide marmoribus affini, nobile, & augustum, tanto dignum Collegio: quod tum regebat P. Antonius Sousa, plurimam suppellectilem argenteam largitus ad templi usum, bis mille cruciatis æstimatam.

Missiones.

Profecti ad
Indiam.

4. Episcopo rogante, totam dioccesim Conimbricensem pervagati sunt præcones Evangelici, quos misit Collegii Moderator. Naves quatuor cum Proroge Joanne Silva Telo comite de *Aveiras* moverunt ad Indiam; duas conscendere nostri viginti quinque, tredecim ex his Lusitani. Consultum ægrotis indefessè. Ex immenso labore animas efflarunt P. Franciscus Deodatus Neapolitanus, & P. Dominicus Fonsca Barcellensis. De viginti, qui vehebantur in nave una, duobus solum pepercerunt morbi, hi cum nostris, tum trecentis externis attulerunt vitam, juvando remediis omni humanâ ope destitutos. P. Hieronymus Lobus, procuratis incassum subsidii Romæ, & Matriti, quibus Romana fides restitueretur Æthiopiæ, unde cum nostris fuerat expulsa, redibat in Indiam. Goam tenuere 20. Novemb.

Obit Sebastia-
nus Gouvea,

5. Visonium ut vitæ, ita mortis limen 29. Septembris aperuit Sebastiano Gouveæ scholastico. Non excedebat ætatis annum octavum, cum de rebus spiritualibus tam maturè solitus erat disserere, ut Episcopus Theologum vocaret. Præ aliis familiis, quæ ipsum invitârunt, delegit nostram Conimbricæ. Mores illi, quales amat in adolescentibus suis Societas. Post biennium, quod febrî diurnâ contabesceret, ad auram patriam cum adjutore laico missus, in domo parentis civis celeberrimi cunctis exemplo vixerat. Nihil ipso modestius, aut ferventius in sermonibus de re divina. Præcoce fato ibidem obiit provectæ sanctimonie adolescens. Monachi Cistercienses præter morem suum aderant funus & iusta celebraturi. Accidit, cum sacras vestes involverent, traderentque famulis portandas, locò pullarum, quæ in funeribus sunt usui, vestes darent alibi coloris, quibus induti persolverunt iusta, ceu non deberent celebrari ullis tristitiæ signis exequiæ adolescentis, cujus vita & mores fuerunt candidissimi.

Obit P. Gaspar
Fernandus,

6. Pace Juliâ, seu Bejæ 22. Junii lividæ mortis falci succubuit P. Gaspar Fernandus, ibidem ortus. Annis octo politiores litteras & Rhetoricam docuit. Eboræ sacra Biblia exposuit in Academia, Theologi Doctoris laureâ redimitus, Magnæ ad sacrum suggestum dotes sui temporis ex illustribus prædicatoribus unum fecere, & gratissimum Ducibus Brigantinis. Utiles per oppida excursionibus peregit. Invitatus à suis popularibus ad conciones habendas vitam apud eos deposuit sanctissimè. Liber ejus posthumus typis Eboresis Academiae vul-

Obit P. Didacus
Leitamus,

gatus est, in fronte præfert *Sceptrum Davidicum*. Conimbricæ 23. Octobris naturæ pensum solvit P. Didacus Leitamus, natus in oppido *Ceriam* Beirensis provincie. Docuit scienrias cum laude primùm Eboræ, ubi Doctoris purpurâ condecoratus, deinde in Collegio Conimbricensi primariam Theologiæ cathedram moderabatur. Virum probatissimæ virtutis dicit Codex Defunctorum.

Annus 1641. Soc. 102.

Favores Regis
in Societatem.

ASSERTA in libertatem Lusitanâ, redditâque legitimo, & naturali Regi coronâ, experta est Societas nostra pristinam illam paternam benevolentiam, & favores, quibus sub serenissimis Portugalliæ Regibus Joanne Sebastiano, & Henrico potiebatur. Serenissimus namque neo-Rex Joannes IV. Majorum suorum vestigiis insistens, non solum sibi, serenissimæ Reginae, ac Principibus delegit Confessarios ex Societate, quibus se in spiritu regendos tradidit;

didere; sed familiarissimè agebat cum nostris, eorumque industriam; ac fidelitatem agnoscens, majoris ponderis negotia aut ipsis communicabat, aut tractanda committebat. Ab ipso missus in Catalauniam P. Ignatius Mascarenus; in Brasiliam P. Franciscus Villena; in insulas Flandricas P. Franciscus Cabralius; ad res magni momenti componendas, qui omnes egregiè functi sunt munere suo.

2. Proclamato in Brasilia Joanne Rege, Marchio Montalvanensis Brasiliae Prorex Ferdinandum filium suum natu majorem tanquam lætum nuncium hujus promulgationis ad Regem misit: addidit illi comitem P. Antonium Viciram Concionatorum omnium sui sæculi facilè principem. Filium non post multum temporis secutus est pater, cum P. Ignatio Estafortio Anglo Matheos Professore, & fratre Gonfalo Vasæo, quos in Brasiliam secum vexerat: etenim fuit Societatis nostræ amantissimus, cui dedit unum è filiis suis nostrum Emmanuelem Mascarenium, de quo loco suo fiet illustris mentio.

3. Ad finem anni nosfer Franciscus Mansus sacerdos, qui morabatur negotiorum causâ Matriti, nactus opportunitatem redeundi occultè in Lusitaniam, comprehensus à summo Præfecto Beirensis Provinciae, ac Ulyssiponem missus, tanquam vir fidei suspecta: nam Matriti numerabatur inter amicos Didaci Suardii Lusitani. Habitus est in custodia, dum fit accuratum examen. Tandem solutus est. Nihil fuerat repertum, præter amorem, quo vel per media pericula, & mortem ipsam rapimur ad querendum natale solum, & vivendum sub Rege patrio.

4. E Dynastis Lusitanis, qui in hæc rerum vicissitudine sinistra inivère consilia lacerandi novi Regis, ac restituendi sceptro Castellano, fuerunt Marchio Villæ regalis, Dux Caminiæ ejus filius, Comes Armamari, Archiepiscopus Bracharensis, Augustinus Emmanuel, & alii nobilitate inferiores. Egregiam operam navârunt hujusmodi reis nostri sacerdotes, ut scelerum suorum pœnitentes decederent; nam omnes, præter Archiepiscopum, publicè subjecerunt cervicem ferro carnificis, edocturi suo supplicio mortales hujus nationis, quàm sancta debeat haberi fides in patriam, ac Regem. Singulis dati sacerdotes æquè pii, ac sapientes, qui eos ad ferale theatrum comitabantur, & suggerebant verba, quæ suprema lucta poscit.

5. Duæ naves expeditæ in Indiam, una minor, *pataxum* vocant; major altera B. Virgini à Restauratione sacrata. Nomen impositum, quòd prima post recuperatam Lusitaniam ad regiones Indiæ adornabat iter. Vehabantur sex nostræ Societatis sacerdotes, Antonius Rebellius, & Lucas Correa, Ulyssiponenses; Joannes Pedrofa Leiriensis, Ignatius Correa ab insula D. Michaëlis, Hiacynthus Ferandus, & Antonius Velascus, Itali. Rebellius, & Ignatius Correa mortui sunt in navigatione. Navis jam Goæ vicina ab Hollandis capta. Nostrum redempti, singuli centum aureis.

6. E Collegio Conimbricensi prodierunt ad sacras peragendas excursionibus plurimi concionatores. Bougam P. Emmanuel Marius, & Sebastianus Riberius. Buarcum Hieronymus Vogadus, & Petrus Figueiredus. In oppidum de S. Comba Franciscus Lopius, & Franciscus Regus. Per Beirensè provinciam discurrit P. Bartholomæus Pereira.

7. In templo Collegii P. Antonius Bandeira vir spiritus Apostolici, habens conciones per quadragesimam non vulgarem in plurimis ex Academia fecit morum mutationem. Unus altà jam nocte venit in Collegium, postulans vocari P. Bandeiram, quem alloqui vehementer cuperet. Procumbens ad ejus pedes, velle se dixit sua peccata per confessionem deponere. Interrogatus, cur non expectaret auroram sequentem, repoluit; Jacentis in lecto percussit aures meas hæc vox: *Va tibi misero, va tibi!* Dum stupens hæreo, iteratur hoc adjecto: *Nonne vides super te DEI gladium acutum?* Tremens è lecto me proripio, ad tuos jaceo pedes; non abibo, nisi deposita peccatorum sarcinâ. Audivit Confessarius patienter, ac dimisit lætum. Simili voce de veterno alter excita-

citatus evomuit hærentem animo pestem. Non pauci petivêre sacra cœnobîa, ac vale postremum dixêre perituris rebus.

Collegium
Angolæ a-
mittitur.

8. Anno hoc maximam jacturam perpeffa est Lusitania, amisso Angolæ regno, & Societas amisso Loandæ Collegio. Batavi calamitatibus Lusitanie gentis sub Rege non suo indies cum in India, tum in Brasilia potentiores, classe validâ Loandam Præfecti sedem invadunt, ac expugnant. Petrus Cæsar, qui Lusitanis præerat, in mediterranea cum milite, & incolis concessit. Eò & nostros compulit tempestas eadem. Ad Quilundam 28. Septembris naturæ debitum reddidit ærumnis pressus P. Dominicus Novafius. Factis cum Batavo induciis, permisit Lusitanos ad mitiora loca descendere, præter nostros homines: minimè eam conditionem acceptavit Petrus Cæsar, indignum ratus, tam fideles socios, quibus maximè egebant miseri, derelinqui obnoxios cœlo insalubri, & mortifero.

9. Captâ Loandâ, arx Mazangani tenebatur præcipuo Lusitanorum præsidio, hostibus ceu propugnaculum, & murus objecta. Eò nostri homines & Lusitani abiêre. Per id tempus erant in Collegio Congenfi PP. Michaël Alphonsus, Dominicus Cardozus cum Antonio Martinio coadjutore. Congi Rex rebus nostris insensus mirùm lætabatur, depulsos Loandâ Lusitanos, eorumque nomen, & potentiam apud eas gentes parvi haberi. Nostra infortunia putabant suam esse felicitatem.

10. Auditâ Batavorum victoriâ, quâ contra jus induciarum Lusitanos invaserant, ac debellârant ad ostia Bengi fluminis capto eorum summo Præfecto, vix dici potest, quantâ Rex barbarus lætitiâ inundârît, quas minas esuderit tum adversus Lusitanos, tum adversus nostros, qui in ejus urbe versabantur. Per momenta singula cædem expectabant. Mille modis eos vexaverat, tantum pepercit vitæ. Ad Congregationem de propaganda fide scripsit, ad se mitterent Evangelicos præcones. Ivêre PP. Capuccini, quibus se totum dedit, libentêrque audiebat illos dicentes, Catalaunico bello finito, arma Regis Philippi, exercitusque in Lusitaniam vertendos; uno die vincendam, ac in perpetuum debellandam. His, aliisque inanibus sermonibus miserrimus oblectabatur, fiebatque in dies ferocior. Euntem socium Coadjutorem in Loandam ad res Domui necessarias emendas (nam id permittebant Hollandi) jussit itinere spoliari etiam indusio. Renuit deinceps dare pecunias, ut solebat, quibus Nostri sustentarentur. Inter has ærumnas traxêre vitam, dum Loanda sub hoste fuit.

Moritur P.
Simon Alva-
rus.

11. In Domo Professâ Ulyssiponenfi 21. Octobris cœlestibus incolis additus est P. Simon Alvarus, Guimaranensis diocesis Bracharenfis. Vir fuit ad litteras, & virtutem natus. Bartholomæus de Martyribus Archiepiscopus Bracharenfis sanctissimus cum sacro unguens chrismate, dum manu, ut moris est, leniter verberat pueri genam, *En, ait, iste sanctus erit.* Res ipsa ostendit vocem illam non fuisse vanam; illustribus enim in Societate claruit virtutum exemplis, quæ typis excusâ habentur. Tradidit scientias Eboræ, ibique Doctoris Theologi purpurâ est decoratus. Eandem Theologiam docuit in nostro Conimbriensi Collegio. Rexit Ulyssipone domum tironum, ac Professam. Tandem universam Provinciam. Præibat subditis exemplo magis quàm verbo.

Moritur P.
Alvarus Pirius.

12. Ibidem urnæ sepulchrali illatus est P. Alvarus Pirius Ulyssiponenfis ex illustriori Nobilitate Regni. Ejus parens Bernardinus Riberius Paciecus præclarus est in historiis tractantibus inclytas res gestas Lusitanorum. Vix primis Grammaticæ elementis imbutus ad nos venit. Nactus est in tirocinio Magistrum sæpe laudatum Vasum Pirium. Hic dum collationes habet cum suis tironibus de rebus ad spiritum dirigendum, jubet Alvaro tradi homilias divi Joannis Chrysostomi, & eam, quæ se primò offerret, explicare. Paruit cæco more Alvarus, legit, & homiliam totam, quin Latinitatem sciret, exposuit tam perspicuo, ac tam pulchro sensu, ut Magister rem inexpectatam tribuerit cæcæ tironis obedientiæ.

13. Insignis fuit in erigendis de novo Congregationibus, sive Christianæ pietatis officinis. Ipsi zelo debentur Bracharenfis, Conimbricensis, & Ulyssiponenfis in templo Domûs Professæ illa, quæ vocatur ex nomine Virginis Doctrinæ, quâ necditior, nec splendidior ulla est in tota Lusitania. In catechesi tradenda tum in foro, tum in locis publicis tantus, & tam fervens eminebat, ut in numerus populus ad ipsum audiendum conflueret, miris etiam perditorum hominum conversionibus subsecutus.

14. Eadem domus 12. Decembris obeuntem conspexit P. Didacum Moritur P. Didacus Arede. Aredam. Patriam nactus Arrayolum in diœcesi Eborensi. Vir præditus insigni sapientiâ Theologiam docuit Conimbricæ. Erat instar oraculi Ulyssipone. Rex Philippus III. illi per litteras egit gratias, quòd negotium multis intricatum nodis, in quo vertebatur potestas coronæ Regiæ, firmis rationum subsidiis sic munierit, ut redditum sit inconcussum. Eximias dicendi dotes inaurabat virtus.

15. His adjiciendus P. Franciscus Pacomius Italus, qui plurimis annis Moritur P. Franc. Pacomius. strenuam operam in Angola nostris ministeriis impenderat; regressus in Lusitaniam brevi post appulsam navem, id est, 13. Decembris Ulyssipone portum æternitatis attigit. Non dissimili obitu Conimbricæ 23. Februarii raptus est P. Paulus Britus. Moritur P. Paulus Britus. Apud Orientis Indos non parvo lucro exercuerat Apostolicum munus. Inde veniens ad procurandas Ulyssipone res Goanæ Provinciæ morbum contraxit. Ut convalesceret, secessit Conimbricam. Sed nulla medicamenta fregere mali perniciam.

Annus 1642. Soc. 103.

Habitus fuit Ulyssipone Provincialis Conventus ad eligendum in urbem Congregatio Provincialis. mittendum Procuratorem. Regebat Provinciam P. Antonius de Sousa. Electus P. Mathias de Souâ Rector Scalabitanus. Erat ea duodecimesima Congregatio Provincialis.

2. Viris aliquot optimis fraudatur Provincia. Nonagenario major Ulyssipone 18. Januarii dies suos claudit P. Petrus Novasius. Mors P. Petri Novasii. Contigit propinquo gradu consanguinitatis Ven. P. Simonem Rodericium. Natus est in diœcesi Vitenfensi non longè à patria Simonis. Eboræ moderatus primariam Theologiæ cathedram, & Doctoris insignibus ornatus. Profundæ fuit sapientiæ; sed plura fecit virtutem. Egredere primum Præpositum Domûs Villævissofæ. Dum regeret Collegium Eborente, dicebatur Pater pauperum: nescivit negare eleemosynam petenti propter Deum. Si ad manum aliud non erat, largiebatur vel sudarium, vel precatoriam corollam. Ad postremam senectutem non discessit à communi vivendi more. Pater omnibus æquus administravit Provinciam summâ virtute, integritate, & prudentiâ.

3. In eadem Domo 24. Aprilis vitali aurâ frui defuit P. Bartholomæus P. Bartholomæi Guerrierii. Guerrierius Almodovarenfis in agro Orichienfi. Fatigari non poterat in obediendis sacris missionibus. Septendecim ferè annos hujuscemodi ministerio dicavit magno animarum lucro, & Societatis decore. Charissimus fuit Principibus Brigantinis ob insignem virtutem, & antiqui moris humanitatem. Scriptis suis in lucem editis illustravit nostræ Societatis Martyres, P. Sebastianus P. Sebastiani Rodericii. Rodericius domo Brigantinus, multarum virtutum exemplar, de omnibus bene locutus, nemo de ipso malè. Sancta & prudens sinceritas amabilem Deo reddidit, & hominibus. De his tribus scripsi uberius, & typis vulgavi.

4. In Collegio D. Antonii Ulyssipone mors sustulit calendis Januarii P. P. Simonis Falonii. Simonem Falonium, natum Galviæ in Islandia, Societati in Lusitania adjunctum. Propter virtutem, supra quàm dici potest, singularem, vix fuit, qui non amaret. Assiduus in tribunali confitentium, multus erat in habendis ad mores corrigendos sermonibus. Docebat mathesim in nostris scholis. Cùm tempora po-

Antonius Franco.

Na

Ice-